

BOSHLANG'ICH SINFLARDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNOLOGIYA ELEMENTLARINI QO'LLASHNING AFZALLIKLARI

Murtazoyeva Ozoda Uralovna

Navoiy viloyati Nurota tumani

33- umumiy o'rta ta'lim maktabi

Boshlang'ich sinf o'qituvchisi

Yosh avlodga ta'lim-tarbiya berish, kasbga o'rgatish, ularni aqliy va ma'naviy tomondan kamol toptirish asosiy vazifalardan biridir. «Ta'lim to'g'risida» gi qonun va «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi» talablaridan kelib chiqqan holda ta'limning mazmuni va vositalarini yangidan ishlab chiqishni hayotning o'zi talab qilmoqda. Bu omil ta'lim jarayonini tarkibiy qismlarini yangicha tartibda namoyon bo'lishini talab etadi. Ana shu tashkiliy-pedagogik jarayonda ta'lim qonuniyatlari va tamoyillariga mos holda yangi tamoyillarga amal qilish, ta'lim metodlarining paydo bo'lishi, ta'lim vositalarining takomillashuvi, ayniqsa ta'limni tashkil etishda o'qituvchi mahoratining noan'anaviy shakllari keng ko'lamda joriy etilishi kuzatilmoqda.

Ushbu o'zgarishlarning ma'lum qismi mavjud didaktik yondashuvlarning tarkibi sifatida chiqqan bo'lsa, yana bir qismi dunyodagi ta'lim tizimi rivojlangan mamlakatlar olimlarining pedagogik tajribalariga suyangan holda paydo bo'ladi. Ilgor pedagogik texnologiyalarning mamlakatimiz ta'lim sohasiga kirib kelishi alohida e'tibor qaratadigan yo'nalishlardan biri ekanligini qayd etish zarur.

Ta'lim tizimini qayta qurish hozirgi zamon bosqichida rivojlangan davlatlar darajasida O'zbekistonning ilg'or ilmiy texnik, iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy jihatdan rivoj topishini ta'minlashga loyiq yuksak ma'naviy-madaniy va axloqiy sifatlarga ega chuqur bilimli, iqtidorli, talabchan va tashkilotchi, raqobatbardosh kadrlarni tayyorlashni talab etadi. Shu bois respublikamizda ta'lim tizimida qator islohotlar olib borilmoqda. Ta'lim tizimiga yangi pedagogik texnologiyalar kirib kelmoqda.

Endilikda ta'lim jarayonida o'quvchilarni zeriktirib qo'ymaydigan, fikrlashga, mustaqil ishlashga yo'naltirgan har xil metodlardan va o'qitish vositalaridan samarali foydalanish muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, ta'limda tahsil oluvchilarga ma'lum bilimlar tizimini yetkazish, ularni faqat eslab qolishning o'zi bugungi kunda yetarli bo'lmay qoldi.

Ta'limda bilimga qiziqtirish, mustaqil bilim olish ishtiyoqini shakllantirish, ishonch hosil qilishga odatlantirish, hozirgi kunning va kealajakning talabidir. O'quvchi mustaqil bilim olish ko'nikmasiga ega bo'lsa, mustaqil o'qishga intilsa, u rivojlanadi.

Yangi pedagogik texnologiyalar asosida ta'lim tizimini mustahkamlash borasida muayyan tajribalar to'plangan bo'lsada, bu borada ijtimoiy yechimga ega bo'lgan kamchilik va muammolar mavjudligi aniqlandi. Zamonaviy ta'limni tashkil etishda nafaqat yangi pedagogik texnologiyalar, axborot texnologiyalari, adabiyotlar, ommaviy axborot vositalari xizmatlari, teatr, kino va h.k.lardan foydalanish maqsadga muvofiqdir.

Zamonaviy pedagogik texnologiyada kutilgan natijaga erishish uchun faqat o'qituvchi emas, o'quvchilarning shaxsiy ehtiyojlari, talablari va xislatlariga asoslangan holda, ko'zda tutilgan maqsad amalga oshirishi va natijali bo'lishini rejalashni o'qituvchi o'z oldiga vazifa qilib qo'yadi. Respublikamizning ko'zga ko'ringan bir necha pedagog olimlari zamonaviy pedagogik texnologiyalar ustida ilmiy izlanishlar olib borishmoqda. Bu borada yaxshi samaralar qo'lga kiritilmoqda.

Boshlang'ich ta'lim jarayoniga zamonaviy pedagogik texnologiya elementlarini qo'llash muammosini nazariy va metodik jihatdan tahlil etib, quyidagi xulosalarni keltirish mumkin:

1. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar o'z mazmun va mohiyatiga ko'ra qanday qilib, qaysi usullar bilan kafolatlangan natijaga erishish mumkin degan savolga javob beradi.

2. Har bir fan o'qituvchisi zamon talablaridan kelib chiqqan holda pedagogik texnologiyalarning mazmun va mohiyati uning o'ziga xos xususiyatlarini o'rgangan holda o'z pedagogik mahoratini oshirishi lozim.

3. Zamonaviy pedagogik texnologiyaga ko'ra o'qituvchi har bir dars uchun o'z pedagogik maqsadlarini aniq belgilab olish o'quvchilarning identiv o'quv vazifalarini to'g'ri qo'yishi, dars jarayonini diolog shaklida tashkil etishi lozim.

4. O'qituvchi zamonaviy pedagogik texnologiya asosida dars uchun reja tuzayotganda o'quvchilarning yoshi, individual psixologik xususiyatlarini hisobga olish, o'quv predmetining xususiyatlaridan kelib chiqishi zarur.

5. Zamonaviy pedagogik texnologiyaning boshlang'ich sinf darslarida qo'llanilishi o'quvchilarning ijobiy qobiliyatini yanada rivojlantirishga imkon yaratadi. Buning uchun o'qituvchi o'quvchilarning aqliy qobiliyatlarini hisobga olgan holda reproduktiv va produktiv xarakterdagi nazorat topshiriqlarini ishlab chiqadi.

6. Zamonaviy pedagogik texnologiyaning yana bir muhim jihati ta'lim maqsadlarini tabaqalashtirishdir. Shuning uchun amerikalik olim B.Blum taksonomiyasi keng tarqaldi. B.Blum o'quvchilarning o'quv vazifalarini qay darajada bajarishlaridan kelib chiqqan holda o'zini o'zlashtirish taksonomiyasini, ya'ni bilimlarni o'zlashtirish bosqichlarini yaratdi, bunga: bilish, tushunish, foydalanish, analiz, sintez, baholash kabilar kiradi.

7. Ta'limga yangicha yondashuv pedagogik hamkorlikni, o'quvchilarni darsda faol ishtirok etishlarini, o'qituvchi ularning pozitsiyasidan turib fikr qilishini, ularning ijobiy qobiliyatlarini ro'yobga chiqirish uchun shart-sharoit yaratishni talab etadi.

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy pedagogik texnologiyalar ta'lim jarayonini tubdan isloh etilayotganini, o'quvchilarning bilish subyektiga aylanayotganini taqozo etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI :

1. Tal'at G'afforova Boshlang'ich ta'limda zamonaviy pedagogik texnologiyalar Toshkent-2011.

2. Ta'lim-tarbiya texnologiyalari va jahon tajribasi o'quv-uslubiy majmua Namangan-2019

MATEMATIKA O'QITISHNING UMUMTA'LIMIY MAQSADI

Isomurodov Azizbek Hikmatulloyevich

Navoiy viloyati Nurota tumani

33- umumiy o'rta ta'lim maktabi

Matematika fani o'qituvchisi

Annatsiya: *Ushbu maqola matematik ta'limning maqsadi, mazmuni, formasi, metodlari va uning vositalarini matematika darslariga tadbiiq qilish qonuniyatlari psixologik, pedagogik va didaktik nuqtai-nazardan bayon qilingan. Matematik ta'limni isloh qilish, kadrlar tayyorlash milliy dasturi va uzluksiz ta'limni amalga oshirish masalalari ham bayon etilgan.*

Kalit so'zlar: *Metodika, umumiy metodika, xususiy metodika, umumta'limiy maqsad, tarbiyaviy maqsad, amaliy maqsad.*

KIRISH

Ma'lumki, matematika fani mavjud moddiy dunyodagi narsalarning fazoviy formalari va ular orasidagi miqdoriy munosabatlarni o'rganish jarayonida «ilmiy izlanish» metodlaridan foydalanadi. Shuning uchun ham ushbu darslikda ilmiy izlanish metodlaridan kuzatish va tajriba, taqqoslash, analiz va sintez, umumlashtirish, abstraktlashtirish va konkretlashtirishlarni matematika darslarida qo'llanishi ilmiy metodik jihatidan tushuntirishga harakat qilingan. Matematikani o'qitish jarayonida fikrlash formalarini paydo qilish metodikasi ham yoritilgan, ya'ni hissiy bilish (sezgi, idrok, tasavvur) bilan mantiqiy bilish (tushuncha, hukm, xulosa) orasidagi mantiqiy bog'lanishlar ochib berilgan. Matematik tushuncha va uni o'quvchilar ongida shakllantirish metodikasi, matematik hukm va uning turlari bo'lmish aksioma, postulat va teoremlarni o'quvchilarga o'rgatish metodikalari yoritilgan. Matematik xulosa va uning induktiv, deduktiv hamda analogik turlarini dars jarayonidagi tadbiiqlari ko'rsatilgan. Matematika fanini o'qitishdagi didaktik prinsiplarning turlarini o'rgatishga alohida ahamiyat berilgan. Darslikda yangi pedagogik texnologiya asosida o'qitishning an'anaviy va noan'anaviy metodlaridan: ma'ruza, suhbat, mustaqil ish, evristik va muammoli ta'lim metodlarini dars jarayonida qo'llanilishiga katta ahamiyat berilgan.

Matematika darsi, uning tuzilishi va uni tashkil qilish metodikasi, matematika darsining turlari, darsga tayyorgarlik va uning tahlili matematika darsiga qo'yilgan talablar ochib berilgan. Darslikda yana son tushunchasini kiritish va uni kengaytirish, ular ustida to'rt amalni bajarish, maktabdagi ayniy shakl almashtirishlarni o'rgatish, maktab matematika kursidagi tenglama turlari, tenglamalar sistemasi hamda parametrik usulda berilgan tenglamalarni yechish metodikalari ham ko'rsatilgan. Darslik oxirida masala va uning turlarini yechish metodikasi ham ko'rsatilgan. Har bir bob tugagandan keyin

o'quvchi talabalar uchun shu bob mavzularining mazmunini ochib beruvchi mantiqiy ketma-ketlikka ega bo'lgan savollar sistemasi, hamda tayanch iboralar keltirilgan.

Asosiy qism: Matematika o'qitishning umumta'limiy maqsadi o'z oldiga quyidagi vazifalarni qo'yadi:

a) O'quvchilarga ma'lum bir dastur asosida matematik bilimlar tizimini berish. Bu bilimlar tizimi matematika fani to'g'risida o'quvchilarga yetarli darajada ma'lumot berishi, ularni matematika fanining yuqori bo'limlarini o'rganishga tayyorlashi kerak.

Bundan tashqari, dastur asosida o'quvchilar o'qish jarayonida olgan bilimlarining ishonchli ekanligini tekshira bilishga o'rganishlari, ya'ni isbotlash va nazorat qilishning asosiy metodlarini egallashlari kerak.

b) O'quvchilarning og'zaki va yozma matematik bilimlarini tarkib toptirish. Matematikani o'rganish o'quvchilarning o'z ona tillarida xatosiz so'zlash, o'z fikrini aniq, ravshan va lo'nda qilib bayon eta bilish malakalarini o'zlashtirishlariga yordam berishi kerak. Bu degan so'z o'quvchilarning har bir matematik qoidani o'z ona tillarida to'g'ri gapira olishlariga erishish hamda ularni ana shu qoidaning matematik ifodasini formulalar yordamida to'g'ri yoza olish qobiliyatlarini atroflicha shakllantirish demakdir;

v) O'quvchilarni matematik qonuniyatlar asosida real haqiqatlarni bilishga o'rgatish.

Bu yerda o'quvchilarga real olamda yuz beradigan eng sodda hodisalardan tortib to murakkab hodisalargacha hammasining fazoviy formalari va ular orasidagi miqdoriy munosabatlarni tushunishga imkon beradigan hajmda bilimlar berish ko'zda tutiladi.

Xulosa: Bunday bilimlar berish orqali esa o'quvchilarning fazoviy tasavvur qilishlari shakllanadi hamda mantiqiy tafakkur qilishlari yanada rivojlanadi. Matematika o'qitishning tarbiyaviy maqsadi o'z oldiga quyidagilarni qo'yadi:

O'quvchilarda ilmiy dunyoqarashni shakllantirish. Bu g'oya bilish nazariyasi asosida amalga oshiriladi. O'quvchilarda matematikani o'rganishga bo'lgan qiziqishlarni tarbiyalash. Bizga ma'lumki, matematika darslarida o'quvchilar o'qishning dastlabki kunlaridanoq mustaqil ravishda xulosa chiqarishga o'rganadilar.

FOYDANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Algebra: 9-sinf uchun darslik (Sh.O.Alimov, Yu.M.Kolyagin, Yu.V.Sidorov, M.I.Shabunin) T., «O'qituvchi», 1996 yil.
2. Alixonov S. «Geometriya darslarida umumlashtirish» T., «O'qituvchi», 1989 yil.
3. Alixonov S. «Matematika o'qitish metodikasi». T., «O'qituvchi» 1992 yil.